SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖ

Eduskunta
Hallintovaliokunta

SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖN SELVITYS HALLINTOVALIOKUNNALLE

Asia: O 54/2018 vp Selvitys oikeudesta ilmoittaa poliisille henkeen tai terveyteen kohdistuvan uhkan arviointia ja uhkaavan teon estämistä varten välttämättömät tiedot salassapitovelvollisuuden estämättä

Hallintovaliokunta on pyytänyt sosiaali- ja terveysministeriöltä kirjallista ministerin selvitystä perustuslain 47 §:n 2 momentin mukaisesti. Selvityspyyntö liittyy siihen, että eduskunta on vastauksessaan EV 268/2014 vp hallituksen esityksen HE 333/2014 vp johdosta edellyttänyt hallituksen antavan hallintovaliokunnalle vuoden 2017 loppuun mennessä selvityksen siitä, miten eduskunnan vastauksessa hyväksytyt lait ovat toimineet. Selvitys oli tarkoitus tehdä yhdessä sisäministeriön ja opetus- ja kulttuuriministeriön kanssa. Mainittua selvitystä ei kuitenkaan ole annettu hallintovaliokunnalle.

Näin ollen hallintovaliokunta ei ole saanut riittävää selvitystä siitä, 1. *kuinka viranomaiset ja muut toimijat ovat uuden lainsäädännön nojalla ilmoittaneet oma-aloitteisesti poliisille henkeen ja terveyteen kohdistuvan uhkan arviointia tai uhkaavan teon estämistä varten välttämättömät tiedot salassapito velvollisuuden estämättä,* 2. *kuinka luovutettuja tietoja on hyödynnetty ja niiden avulla toiminnan vaikuttavuutta on parannettu* sekä 3. *millä tavoin erimuotoinen viranomaisyhteistyö ja sen vaikuttavuus on kehittynyt uudistuksen myötä.*

Nyt annettavassa selvityksessä pyydetään ilmoittamaan laiminlyönnin syyt sen suhteen, miksi eduskunnan lausumassa edellytettyä selvitystä ei ole annettu. Lisäksi hallintovaliokunta pyytää sosiaali- ja terveysministeriöltä *mahdollisimman tarkkaa toimintasuunnitelmaa säädetyn lainsäädännön mahdollistaman tiedonkulun varmistamiseksi sekä kertomaan suoritetut toimenpiteet* ja muut asiaan liittyvät relevantit seikat. Lisäksi annetaan vastaukset eduskunnan vastauksessa EV 268/2014 vp esitettyihin kysymyksiin.

SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖ

Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa lausuntonaan seuraavaa.

Miksi eduskunnan pyytämää selvitystä hallintovaliokunnalle ei ole annettu.

Eduskunta on pyytänyt yhteisen selvityksen sosiaali- ja terveysministeriöltä, sisäministeriöltä ja opetus- ja kulttuuriministeriöltä vuoden 2017 loppuun mennessä.

Sosiaali- ja terveysministeriössä on vuonna 2017 tehty organisaatiomuutos, joka on koskenut kaikkia osastoja ja tämän lisäksi sosiaali- ja terveysministeriössä on tapahtunut henkilöstömuutoksia. Nämä seikat ovat vaikuttaneet siihen, että yhteistä selvitystä sisäministeriön ja opetus- ja kulttuuriministeriön kanssa ei ole kyetty tekemään. Sosiaali- ja terveysministeriö pahoittelee tapahtunutta. Sosiaali- ja terveysministeriö pyrkii sisäisin järjestelyin vaikuttamaan siihen, että jatkossa näin ei pääsisi käymään.

Potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 13 §:n 4 momentin soveltamisesta

Terveydenhuollon ammattihenkilöä sitoo terveystiedon luovuttamisen osalta usea eri lainsäädäntö. Kyseinen potilaslain 13 §:n 4 momentin mukainen säännös koskee terveydenhuollon ammattihenkilön oikeutta ilmoittaa poliisille, jos terveydenhuollon ammattihenkilö on työssään saanut tietää jonkun olevan vaarassa joutua väkivallan kohteeksi.

> "Terveydenhuollon ammattihenkilö tai muu terveydenhuollon toimintayksikössä työskentelevä taikka sen tehtäviä suorittava henkilö **saa** salassapitovelvollisuuden estämättä **ilmoittaa poliisille henkeen tai terveyteen kohdistuvan uhkan arviointia ja uhkaavan teon estämistä varten välttämättömät tiedot,** jos henkilö tämän lain mukaisia tehtäviä hoitaessaan on saanut tietoja olosuhteista, joiden perusteella hänellä on syytä epäillä jonkun olevan vaarassa joutua väkivallan kohteeksi."

Sosiaali- ja terveysministeriö tähdentää sitä, että kyseinen ilmoitusoikeus rajautuu vain siis siihen, mitä havaintoja terveydenhuollon ammattihenkilö tekee suorittaessaan työtehtäviään.

Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa, että on ymmärrettävästi tärkeää tunnistaa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa henkilöt, joiden riski väkivaltaiseen käyttäytymiseen on merkittävästi kohonnut ja jotka suunnittelevat väkivaltarikoksia. Väkivaltaisuuden vaara liitetään usein psykoosisairauksiin. Tutkimukset ovat kuitenkin osoittaneet mielisairauksien lisäävän väkivaltariskiä vain niukasti. Valtaosaan mielenterveyshäiriöitä esimerkiksi masennukseen ja ahdistuneisuuteen, ei liity minkäänlaista lisääntynyttä riskiä muihin kohdistuvaan väkivaltaan, vaan jopa päinvastoin tällaiset henkilöt ovat muita väkivallattomampia. Suomalaisten rekisteritutkimusten mukaan väkivaltaa ennustaa voimakkaimmin aikaisempi väkivalta, psykopatia, antisosiaalisuus ja päihdeongelmat. Väkivaltainen käyttäytyminen on sidoksissa yksilön psykologisiin ominaisuuksiin, elämäntaustaan ja erilaisiin väkivaltaa laukaiseviin tilannetekijöihin. Vain osa

väkivaltaisuudesta on selitettävissä lääketieteen tutkimuskeinoin. Väkivallan ennustaminen on osoittautunut vaikeaksi. Välivaltaisuuden todennäköisyyttä ennustavat mittarit ovat väestötasolla kohtalaisen luotettavia, mutta niiden ennustekyky on yksilötasolla huomattavasti tätä heikompi. Esimerkiksi koulusurmissa riskitekijät ovat osoittautuneet epäspesifeiksi ja kyseisten riskitekijöiden käyttö mahdollisen tulevan koulusurmaajan löytämisessä johtaisi suureen määrään vääriä positiivisia

Sosiaali- ja terveysministeriö pitää erittäin tärkeänä väkivalta- ja henkirikosten mahdollisimman tehokasta ennalta ehkäisyä. Väkivaltainen käyttäytyminen on sidoksissa henkilön elämänhallintaan ja usein aikaisempaan väkivaltaiseen käyttäytymiseen. Väkivaltaisen käyttäytymisen ennustaminen vain terveystietojen perusteella on tutkimustiedon perusteella erittäin heikkoa.

Eduskunnan vastauksessa EV 268/2014 vp esitetyt kysymykset

Kohta 1. *Kuinka viranomaiset ja muut toimijat ovat uuden lainsäädännön nojalla ilmoittaneet oma-aloitteisesti poliisille henkeen ja terveyteen kohdistuvan uhkan arviointia tai uhkaavan teon estämistä varten välttämättömät tiedot salassapito velvollisuuden estämättä.*

Kuten sisäministeriön selvityksestä käy ilmi, on poliisihallitus selvittänyt oma-aloitteisten ilmoitusten tilannekuvaa. Sen mukaan yhteistyö toimii sosiaaliviranomaisten sekä opetus- ja koulutoimen ammattilaisten kanssa. Haasteita on edelleen terveydenhuollon ammattilaisten kanssa. Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa, että poliisilla ilmoituksen saajana on jatkossakin parhaimmat mahdollisuudet saada kokonaistieto ilmoitusten määrästä ja siitä, miten ilmoitukset jakautuvat eri hallinnonalojen kesken sekä seurata ilmoitusten määrän mahdollisia vaihteluita. Tällöin tietoja ei tarvitse kerätä sadoista sosiaali- ja terveydenhuollon toimintayksiköistä erikseen. Tietoja ei myöskään ole tarkoituksenmukaista kerätä useaan kertaan. Poliisin keräämät tiedot saataneen myös sosiaali- ja terveysministeriön ja Valviran tietoon, jotta myös niillä on oikea tilannekuva.

Kohta 2. *Kuinka luovutettuja tietoja on hyödynnetty ja niiden avulla toiminnan vaikuttavuutta on parannettu.*

Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa, että poliisi on paras taho vastaamaan siihen, miten luovutettuja tietoja on hyödynnetty.

Kohta 3. *Millä tavoin erimuotoinen viranomaisyhteistyö ja sen vaikuttavuus on kehittynyt uudistuksen myötä.*

Sosiaali- ja terveysministeriö pitää erittäin tärkeänä väkivalta- ja henkirikosten mahdollisimman tehokasta ennalta ehkäisyä. Väkivaltainen käyttäytyminen on sidoksissa henkilön elämänhallintaan ja usein aikaisempaan väkivaltaiseen käyttäytymiseen.

SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖ

Sosiaali- ja terveysministeriö pitää tärkeänä, että voimassa olevia lain säännöksiä, kuten 13 §:n 4 momentin mukaista ilmoitusoikeutta sovellettaisiin käytännössä mahdollisimman tehokkaasti. Sosiaali- ja terveysministeriössä on tunnistettu, että on alueellisia eroja sen suhteen, miten terveydenhuollon ammattihenkilöt osaavat soveltaa laissa säädettyä oikeutta ilmoittaa poliisille henkeen tai terveyteen kohdistuvasta vaarasta. Toisilla paikkakunnilla ei ole ilmennyt ilmoitusoikeuden soveltamisen suhteen ongelmia, kun taas toisilla paikkakunnilla on havaittu epävarmuutta lain soveltamisessa. Parannusta nykytilaan saadaankin tehostamalla käytäntöön suunnattua ohjeistusta.

Hallintovaliokunta pyytää mahdollisimman tarkkaa toimintasuunnitelmaa säädetyn lainsäädännön mahdollistaman tiedonkulun varmistamiseksi sekä kertomaan muut asiaan liittyvät relevantit seikat.

Toimintasuunnitelma

Sosiaali- ja terveysministeriössä ollaan parhaillaan laatimassa kansallista opasta terveydenhuollolle yhteistyössä sisäministeriön, valtion mielisairaalan ja lääkäriliiton kanssa. Oppaan tarkoituksena on antaa selkeitä ohjeita tiedonvaihdolle ja ilmoitusoikeudelle terveydenhuollon ja poliisin välisessä yhteistyössä sekä selkiyttää sitä, missä tilanteissa terveystiedon luovuttaminen poliisille on sallittu voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti. Oppaassa tullaan käymään läpi erilaisia käytännön tilanteita ja ongelmakohtia, joissa tiedonkulku terveydenhuollon ammattihenkilön ja poliisin välillä ei ole sujunut, kuten sen olisi pitänyt. Oppaassa käydään läpi myös onnistuneita tilanteita. Oppaan on tarkoitus valmistua maaliskuussa 2019.

Sosiaali- ja terveysministeriö on valmis yhteistyössä sisäministeriön kanssa arvioimaan tähän asiaan liittyvät mahdolliset lakimuutostarpeet.

Lisäksi sosiaali- ja terveysministeriössä on suunnitteilla sosiaali- ja terveydenhuollon tiedonhallinnan kokonaisuudistus, jonka yhteydessä olisi tarkoitus tehdä tarvittavat säädösmuutokset liittyen tiedonvaihtoon sosiaali- ja terveydenhuollon ja muiden hallinnonalojen välillä.

Helsingissä 22 päivänä helmikuuta 2019

Perhe- ja peruspalveluministeri Annika Saarikko